

N. M. KARAMZİN'İN "BORNHOLM ADASI" VE "SIERRA MORENA" ADLI ÖYKÜLERİNDE GOTİK UNSURLAR

*Gothic Elements in N. M. Karamzin's
"The Island of Bornholm" and "Sierra Morena"*

Nejla YILDIRIM*

ÖZ: Hemen hemen tüm sanat dallarında görülen gotik, ilk kez 12. yüzyılın ortalarında Avrupa mimarisinde bir tarzı tanımlamak için kullanılmış ve bu tarz 16. yüzyılın ortalarına kadar varlığını devam ettirmiştir. Mimarıdan resme ve heykelle geçen gotik, daha sonra edebiyata da esin kaynağı olmuştur. İlk kez 18. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da ortaya çıkan gotik edebiyat varlığını günümüze kadar devam ettirmeyi başarmıştır. Gotik edebiyatın ilk örneğini ise İngiliz yazar Horace Walpole (1717-1797) *Otranto Şatosu* (The Castle of Otranto, 1764) adlı eseriyle vermiştir. Rus edebiyatında da bu türün ilk örneklerine Nikolay Mihayloviç Karamzin'in (1766-1826) eserlerinde rastlanmıştır. Rus edebiyatında Santimantalizm akımının öncüsü olarak kabul edilen Karamzin, duygusal öykülerinin yanı sıra *Bornholm Adası* (Ostrov Borngolm, 1793) ve *Sierra Morena* (Sierra Morena, 1793) gibi gotik tarzda öyküler de kaleme almıştır. Bu çalışmanın amacı da Karamzin'in *Bornholm Adası* ve *Sierra Morena* adlı öykülerini gotik unsurlar çerçevesinde ele almak, bu öykülerin Rus edebiyatındaki yeri ve önemi üzerinde durmak ve ülkemizde daha çok duygusal öyküleri ve tarihçi kimliğiyle bilinen yazarın gotik yönünü tanıtmaktır. Söz konusu öykülerin incelenmesinde ise çoğulcu inceleme yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gotik, Gotik edebiyat, Nikolay Mihayloviç Karamzin, Bornholm Adası, Sierra Morena

ABSTRACT: Gothic, appeared in almost all arts, was first used in the middle of the 12th century to describe a style in European architecture, and this style continued its existence until the middle of the 16th century. Gothic, which passed from architecture to painting and sculpture, later became a source of inspiration to literature. Gothic literature, which first emerged in Europe in the second half of the 18th century, has managed to continue its existence until today. English writer Horace Walpole (1717-1797) with his novel *The Castle of Otranto* published in 1764 gave the first example of gothic literature. In Russian literature,

* Dr., Kocaeli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Kocaeli, nejla.yildirim@kocaeli.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7582-3528

OPEN ACCESS

© Copyright 2023 TÜEF Dergisi

Geliş Tarihi / Received: 31.07.2023

Kabul Tarihi / Accepted: 30.10.2023

Yayın Tarihi / Published: 31.01.2024

the first examples of this genre were encountered in the works of Nikolai Mikhailovich Karamzin (1766-1826). Karamzin, who is considered to be the pioneer of Sentimentalism in Russian literature, wrote gothic stories such as *The Island of Bornholm* (Ostrov Bornholm, 1793) and *Sierra Morena* (Sierra Morena, 1793) besides sentimental stories. The purpose of this study is to examine Karamzin's *The Island of Bornholm* and *Sierra Morena* within the context of gothic elements, to emphasize the place and importance of these stories in Russian literature, and to introduce Karamzin's gothic side, who is mostly known for his sentimental stories and historian identity in our country. In the analysis of the aforementioned stories, eclectic method was used.

Keywords: Gothic, Gothic literature, Nikolai Mikhailovich Karamzin, The Island of Bornholm, Sierra Morena

Cite as / Atf: YILDIRIM, N. (2024). N. M. Karamzin'in "Bornholm Adası" ve "Sierra Morena" Adlı Öykülerinde Gotik Unsurlar. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 14(27), 191-209. <https://doi.org/10.33207/trkede.1334358>

Yayın Tarihi	31 Ocak 2024
Hakem Sayısı	Ön İnceleme: (Editör-Yayın Kurulu Üyesi) İçerik İncelemesi: İki Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Körleme
Benzerlik Taraması	Yapıldı
Etik Bildirim	tuefdergisi@trakya.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Telif Hakkı/Lisans:	Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan makaleler https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ tarafından lisanslanır.
Date of Publication	31 January 2024
Reviewers	An Internal (Editorial Board Member) Content review: Two External
Review Reports	Double-blind
Plagiarism Checks	Yes

Complaints	tuefdergisi@trakya.edu.tr
Conflicts of Interest	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest.
Grant Support	No funds, grants, or other support was received.
Copyright & License	Trakya University Journal of Faculty of Letters is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Giriş

Rus edebiyatında Santimantalizm (Duygusalılık) akımının öncüsü olarak kabul edilen Nikolay Mihayloviç Karamzin (1766-1826), bu akımın kanon ve ilkelerini eserlerinde uygulayan ilk Rus yazardır. 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Karamzin, Klasisizm akımının çöküşüyle ortaya çıkan Santimantalizm akımının düşünsel, tematik ve biçimsel özelliklerini bütünsel bir yazınsal-estetik düzen içinde ele alır ve adı, Rus Santimantalizm akımının en önemli eserlerinden sayılan *Zavallı Liza* (Bednaya Liza, 1792) ve *Boyar Kızı Natalya* (Natalya, boyarskaya doğ, 1792) adlı öyküleriyle özdeşleşir. Bunun yanı sıra yazarın Rus düzyazısının ve yazı dilinin gelişmesine de büyük katkıları olur (İnanır, 2008: 220). Karamzin'in Rus edebiyatına sağladığı katkıların çok ve kapsamlı olmasından dolayı Rus dili ve edebiyatı konusunda çalışmaları bulunan akademisyen Altan Aykut, *Rus Edebiyatında Karamzin ve Duygusal Hikayeleri* başlıklı çalışmasında, 19. yüzyılın ünlü edebiyat eleştirmeni Vissarion Grigoryeviç Belinskiy'in (1811-1848), 1790 yılı başlarından Aleksandr Sergeyeviç Puşkin'e (1799-1837) kadar geçen yaklaşık otuz yıllık sürecin Karamzin dönemi olarak adlandırdığını dile getirir (Aykut, 1990: 1).

Karamzin *Zavallı Liza*, *Boyar Kızı Natalya*, *Yevgeniy ve Yuliya* (Yevgeniy i Yuliya, 1789), *Duygusuz ile Duygulu* (Holodny i çustvitelny, 1803) gibi duygusal öykülerinin yanı sıra *Bornholm Adası* (Ostrov Borgolm, 1793) ve *Sierra Morena* (Sierra-Morena, 1793) gibi gotik tarzda öyküler de kaleme alır. Taşıdığı birçok gotik unsurdan dolayı *Bornholm Adası*, Rus edebiyatında gotik konusunda çalışmaları bulunan İngiliz akademisyen Neil Cornwell'in de belirttiği gibi Rus edebiyatında gotik yazının kanon ve ilkelerine uygun yazılmış ilk gotik eser olarak kabul edilir (Cornwell, 1999: 13).

Mimari bir kavram olarak 12. yüzyılın ortalarında Fransa'da ortaya çıkan gotik; sivri olarak inşa edilen, büyüklüğüyle insanda acziyet ve şaşkınlık

hissi uyandıran, renkli ve bol camlı yapıları tanımlamak için kullanılır. Daha sonra mimariden edebiyata geçen gotik; korku, şiddet, terör, gizem ve doğüstü güçlerle ilgili eserlerin nitelendirilmesinde kullanılır. Gotik edebiyat, gotik roman, gotik öykü gibi. Yazınsal alanda 18. yüzyıla gelinceye kadar kendine yer bulamayan gotik, Romantik dönemle Aydınlanma Çağı'nın arasında 18. yüzyılın İngiltere'sinde ortaya çıkar. İngiliz yazar Horace Walpole'un (1717-1797) 1764 yılında yayımlanan *Otranto Şatosu* (The Castle of Otranto) adlı romanı bu türün ilk örneği olarak kabul edilir. Söz konusu bu tür zamanla Almanya, Fransa, Avusturya, İrlanda, Amerika gibi ülkelerde yayılır. İngiliz gotik romanlarının Fransızcadan Rusçaya çevrilmesiyle birlikte gotik roman Rusya'da tanınmaya başlar.

Karamzin, 1789-1790 yıllarında Almanya, İsviçre, Fransa ve İngiltere'yi içine alan yaklaşık bir buçuk yıl süren Avrupa seyahatine çıkar. Bu seyahat sonrasında kaleme aldığı *Rus Gezginin Mektupları* (Pisma russkogo puteşestvennika, 1791) adlı eserini kendi çıkardığı *Moskova Dergisi*'nde (Moskovskiy jurnal) yayımlar. Karamzin'in Avrupa seyahatine çıktığı 1789 yılı dünya tarihinde önemli bir olaya da tanıklık eder: Fransız Devrimi. Mutlak monarşinin devrilip yerine Cumhuriyet'in kurulmasıyla sonuçlanan Fransız Devrimi bazı olumsuz sonuçları da beraberinde getirir. Araştırmacı V. Özge Yücesoy'un da belirttiği gibi Bastille hapisanesinin düşüşünü izleyen bu uzun süreçte hem aristokratlar hem de sıradan insanlar katledilir. Adı geçen araştırmacı, devrim sonrası yaşanan bu sosyal ve siyasi aşırılıkların gotik hayal gücünü beslediğinin altını çizip, bu tarihten itibaren gotiğin, burjuva uygarlığının korkularını ele aldığını dile getirir (Yücesoy, 2007: 12). Aydınlanma Çağı'nın bilimselliğe ve akla verdiği öneme bir tepki olarak ortaya çıkan gotik edebiyat ile Fransız Devrimi arasında bir ilişki olduğu görüşünü ortaya koyan ilk kişi ise Fransız düşünür Marquis de Sade (1740-1814) olur. Sade, 1807 yılında gotik ile ilgili şu satırları yazar:

“Kurulu düzene şiddetli bir meydan okumayı “fantezi diyarında” ifade etmeyi başaran “bu janr, bütün Avrupa'yı sarsan devrimci şokların kaçınılmaz ürünüdür” (Sade'dan akt. Özkaracalar, 2005: 17).

Karamzin devrim sonrası, 1790 yılının bahar mevsiminde Paris'te kısa bir süre kalır. 1793 yılında *Bornholm Adası* ve *Sierra Morena* adlı gotik öykülerini kaleme alır. Karamzin'in söz konusu öykülerindeki anlatıcı-figürler 1792 yılında yayımlanan *Zavallı Liza* öyküsündeki anlatıcı-figürden farklı olarak melankolik bir ruh haline sahiptir ve acı çeker. Anlatıcı-figürlerin melankolik ruh halinin ve acı çekmesinin nedeni ise Karamzin'in yaşamında ve devrim sonrası Avrupa'da ortaya çıkan gelişmelerde

aranabilir. Rus edebiyatı konusunda çalışmaları bulunan İngiliz akademisyen Derek Offord'un da belirttiği gibi, Karamzin'in yakın arkadaşı Aleksandr Andreyeviç Petrov (1760-1793) 1793 yılının Mart ayında ölür. Rus edebiyat ve düşüncesinde devrimci geleneği başlatan Aleksandr Nikolayeviç Radişçev (1749-1802) 1790 yılında tutuklanarak sürgüne gönderilir. Şair ve dramaturg Yakov Borisoviç Knyajnin (1742-1791) 1791 yılında hapis hanece ölür. Yayıncı ve gazeteci dostu Nikolay İvanoviç Novikov (1744-1818) 1792 yılında tutuklanır (Offord, 1999: 49). Alman edebiyatında 1760'lı yılların sonunda başlayıp Fransız Devrimi'ne kadar uzanan sürede etkili olan *Firtına ve Çoşku* (Rus. Burya i Natisk, Alm. Sturm und Drang) adlı akımda yer alan yazarın yakın arkadaşı Alman yazar Jakob Michael Reinhold Lenz (1751-1792) ise 1792 yılında ölür. Karamzin de Avrupa seyahatinden Rusya'ya döndükten sonra üyesi olduğu Mason çevre tarafından dostça karşılanmaz. Diğer yandan devrim sonrasında Avrupa'da gerilim yaşanmaya devam eder. Devrimin "günah keçisi" haline gelen Fransa Kralı XVI. Louis 1793 yılının Ocak ayında, eşi Marie-Antoinette ise aynı yılın ekim ayında idam edilir. Devrimin yaydığı fikirlere karşı Napolyon Savaşları (1792-1815) başlar. Önce Avusturya ile Prusya arasında başlayan bu savaşlara daha sonra İngiltere ve Rusya da katılır. Savaşlar Napolyon'un yenilgisiyle sonuçlanır. Avrupa'da yaşanan bu değişim Karamzin'i korkutur. Bu şartlar altında iyimser bir ruh haline sahip olmak yazar için oldukça zordur. 1793-1794 yılları arasında ruhsal bir kriz yaşayan yazar şüpheci ve melankolik bir ruh haline sahip olur.

Genel kaniya göre, bir eserin gotik olarak nitelendirilebilmesi için, onun doğüstü unsurlardan ve durumlardan söz etmesi, okur üzerinde korku, endişe, gerilim, dehşet ve gizem gibi duygular uyandırması gerekir. Biz de çalışmamızda, söz konusu bu genel kanıdan yola çıkarak yazarın ruhsal kriz yaşadığı, melankolik ve şüpheci bir ruh haline sahip olduğu dönemde kaleme aldığı (1793) *Bornholm Adası* ve *Sierra Morena* adlı öykülerindeki gotik unsurları bulmaya ve değerlendirmeye çalışacağız.

1. "Bornholm Adası" Adlı Öyküde Gotik Unsurlar

Karamzin'in 1793 yılında kaleme aldığı, 1794 yılının Nisan ayında *Aglaya*¹ adlı almanağında yayımlanmış olan *Bornholm Adası*'nın konusu kısaca şöyledir: Anlatıcı-figür, Britaniya adlı gemiyle Londra'dan Rusya'ya gitmek için yola çıkar. Rüzgârın yön değiştirmesiyle gemi Gravesend kentinde demir atar. Kaptanla birlikte kıyıya çıkan anlatıcı-figür çimenlerin

¹ Karamzin tarafından Moskova'da basılan ilk Rus edebiyat almanaklarından biridir. Toplam iki ciltten oluşan almanağın ilk cildi 1794, ikinci cildi ise 1795 yılında yayımlanır.

üzerinde uzanır, dikkatini elinde gitar tutan üzgün bir genç adam çeker. Genç adamdan Danca dilinde şarkı dinler, beklenen rüzgârın çıkmasıyla tekrar yola çıkar. Gemi Gravesend'den uzaklaşır. Anlatıcı-figürü deniz tutar, altı gün bilinci kapalı uyur ve yedinci gün kendine gelir. Güneş yavaş yavaş batmaya başlar ve ufukta Kuzey Denizi'nde Danimarka açıklarında bir ada olan Bornholm Adası görülür. Adanın görünmesiyle birlikte anlatıcı-figürün aklına Gravesend'de üzgün gençten dinlediği şarkı gelir. Genç adamın hikâyesini öğrenme merakıyla yanına denizcileri alarak Bornholm Adası'ndaki balıkçı kulübelerine gider. Anlatıcı-figür, doğanın tadını çıkarmak için daha uzaklara gitmeye karar verir. Denizcileri kıyıda bırakarak on üç yaşındaki rehberiyle karanlıkta yola çıkar, yüksek bir tepede gotik tarzda inşa edilmiş eski bir şato görür ve bu şatoyu rehber çocuğun itirazlarına karşın ziyaret etmek ister. Siyah kıyafetler içinde uzun boylu bir hizmetçi anlatıcı-figürü içeri alır, onu loş bir mum ışığıyla aydınlanan bir odaya götürür ve bu odada yaşadığı acıyla çökmüş olan, saçları ağarmış yaşlı bir adam tarafından karşılanır. Yatmak için yatacağı odaya giden anlatıcı-figür gördüğü iki kâbustan dolayı rahat uyuyamaz. Temiz hava almak için ay ışığı ile aydınlanan bahçeye çıkar, karanlık içindeki ağaçlıklı yola doğru yürür ve yolun sonunda bir tepecik, bu tepecikte de bir açıklık görür ve merak duygusuyla bu açıklıktan içeri girer. İçeride kilitli olmayan demir bir kapı görür. Demir kapıyı açar ve içeride samanların üzerinde siyah elbisesiyle yatan solgun yüzlü bir kadın görür. Uyanan kadın işlediği kötü bir suçtan dolayı bu mağaraya hapsedildiğini ve ölünceye kadar orada kalacağını söyler. Mağaradan çıkan anlatıcı-figür meşe ağacının altında uykuya dalar. Uyandığında gün ağarmaya başlar, kendisini şatoya alan hizmetçi ile yaşlı adamın konuştuklarını ve hizmetçinin yaşlı adama ziyaretçilerinin mağaraya girdiğini söylediğini işitir. Bunun üzerine, yaşlı adam anlatıcı-figüre mağarada hapsedilen kadının hikâyesini anlatır. Denizcilerle birlikte gemiye binerek adadan ayrılan anlatıcı-figürün geminin güvertesinde derin ve acı dolu düşünceler içinde betimlenmesiyle öykü son bulur.

Karamzin bu öyküsünde gotik yazının en önemli özelliği olan korku hissini mekân üzerinden yaratmak için ilk kez 18. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'de "gotik" ya da "kara roman" adı verilen roman türünde kullanılan şato kronotopunu kullanır. Yunanca kronos (zaman) ve topos (yer) sözcüklerinden meydana gelen kronotop sözcüğü ilk kez Rus fizyolog Aleksey Alekseyeviç Uhtomskiy (1875-1942) tarafından kaleme alınan biyolojiyle ilgili bir bildiriye kullanılır. Sovyet edebiyat eleştirmeni ve kuramcısı Mihail Mihayloviç Bahtin (1895-1975) de bu sözcüğü Albert

Einstein'in (1876-1955) *Görelilik Teorisi*'nden yola çıkarak geliştirir ve edebiyat dünyasına kazandırır. En çok kullanılan karşılaşma alanlarından biri olan şato Bahtin'e göre tarihsel geçmişin izleriyle doludur. Yüzyılların ve nesillerin izlerini taşır (Bahtin, 1975: 394). Anlatıcı-figürün yaşlı adam ile karşılaştığı ve geçmişin izlerini taşıyan şato, gotik tarzda inşa edilmiştir. Yüksek bir tepede bulunan, derin hendekler ve yüksek duvarlarla çevrili olan, sessizliğin hüküm sürdüğü şato korkuyu çağırır. Yazar, şatoyu şu satırlarla betimler öyküsünde:

"Adımlarımı arttırdım, etrafı derin hendekler ve yüksek duvarlarla çevrili gotik binaya yaklaştım. Her yerde sessizlik hüküm sürüyor; uzaklarda deniz gürültüyor, akşamın son ışıkları kulelerin bakırla kaplı ucunda sönüyordu" (Karamzin, 1964: 666).

Orta Çağ mimarisinin en önemli mekânlarından biri olan şato aynı zamanda gerçekleşecek uğursuz olayların habercisi olması ve kahramanların psikolojik çöküşlerine yakından tanıklık etmesi bakımından (Vasilkova, 2011: 182, Vatsuro, 1969: 198) öyküde önemli bir işleve de sahiptir.

Gotik yazında anlatılar karşıtlık çerçevesinde yapılandırılır. Şato korkuyu çağırırken, orada bulunan ova ve evler güzelliği simgeler. Yazar, ovayı ve evleri şu satırlarla betimler okura:

"Yarım saat sonra, Alp vadilerinde olduğu gibi ahşap alçak evlerin, koruların ve taş yığınlarının dağınık halde bulunduğu geniş ve yeşil bir ovaya çıktık" (Karamzin, 1964: 666).

Doğa ve mekân betimlemelerindeki zıtlıkların yanı sıra yazar öyküde geçmiş-bugün, doğal-doğüstü gibi zıtlıklara da başvurur.

Yaşlı adamın odasına giderken geçmiş olduğu loş ışıkla aydınlanan kasvetli koridorlar anlatıcı-figüre terk edilmişlik hissi verir. Mekânın anlatıcı-figür üzerinde yarattığı korku hissini ise yazar şöyle betimler:

"Bütün bunlar bende kısmen dehşetle, kısmen açıklanması mümkün olmayan gizli bir zevkle; daha doğrusu, olağanüstü şeyler olacağına dair hoş bir beklentiyle karışık tuhaf bir etki bıraktı" (Karamzin, 1964: 667).

Yazar, korku hissi yaratmak için gizemli sesler de kullanır. Havanın kararmasıyla birlikte gemi demir atar. Karanlık bir ses anlatıcı-figürle konuşur ve şöyle der:

"Merakını giderebilirsin, Bornholm Adası sonsuza kadar aklında kalacak" (Karamzin, 1964: 665).

Yatmak için odasına giden anlatıcı-figürün odasının duvarlarında eski silahlar asılıdır. Cam aracılığıyla odaya giren zayıf ay ışığı da odayı

aydınlatır. Yaşlı adamın söylediği “*bu şatonun duvarlarında sonsuz bir acı var*” (Karamzin, 1964: 667) sözü anlatıcı-figürü düşündürür. Geçmiş, şatonun tanıklık ettiği olayları, mezarlar ve tabutlar arasında dolaşan bir adamı düşünür; ölünün tozuna bakar ve onu hayalinde yeniden canlandırır. Tüm bunları düşünürken aklına Gravesend’de gördüğü genç adam gelir ve uykuya dalar. Gördüğü iki kâbustan dolayı iyi uyuyamaz. Kâbuslarının birinde şövalyeler, diğerinde ise canavar görür. Söz konusu bu iki unsur gotik yazında korku hissi yaratmak için kullanılan unsurlardır. Yazar, anlatıcı-figürün şövalyeleri gördüğü ilk kâbusu şu satırlarla anlatır:

“... Bana öyle geliyordu ki, duvarda asılı olan tüm zırhlar şövalyelere dönmüştü. Kılıçlarını çekmiş bu şövalyeler kızgın yüz ifadeleriyle bana yaklaşarak şöyle dedi: “Yazık! Adamıza gelmeye nasıl cesaret edebildin?” ... Bunun yok edici merakı uğruna öl bakalım” Kılıçlar üstümde şakırdadı... Birdenbire her şey kayboldu” (Karamzin, 1964: 669).

Gördüğü ilk kâbustan sonra uyanan anlatıcı-figür tekrar uykuya dalar. Bu kez korkunç kanatlı bir canavar görür. Karamzin, anlatımında korku hissini derinleştirir ve kâbusunda gördüğü canavarı şu satırlarla betimler:

“... Şatoda korkunç bir gök gürültüsü duyuldu, demir kapılar küt diye çarptı, pencereler sarsıldı, zemin sallandı, tarif edemeyeceğim korkunç kanatlı bir canavar tıslayarak ve kükreyerek yatağıma doğru uçu” (Karamzin 1964: 669).

Öyküde korkuyu ve tekinsizliği çağrıştıran gece gezmesi unsuru da kullanılır. Anlatıcı-figür gördüğü kâbuslardan sonra temiz hava almak için ay ışığıyla aydınlanan bahçeye çıkar. Karanlıkta ağaçlıklı yola doğru yürür. Yolun sonunda gördüğü tepelik hem anlatıcı-figürde hem de okurda merak duygusu uyandırır. Yazar korkuyu, tekinsizliği ve merakı tetikleyen bu atmosferi öyküsünde şu satırlarla betimler:

“Gece berraktı, dolunayın ışığı gür ve uzun ağaçlıklı yolu oluşturan eski meşe ve karaağaçların üzerindeki koyu yeşilliği gümüş rengine boyamıştı. Deniz dalgalarının sesi rüzgârın savurduğu yaprakların sesiyle birleşiyordu. Uzaklarda Bornholm Adası’nı çevreleyen dişli bir siper gibi beyaz taştan dağlar parlıyor, onların ve şatonun duvarları arasında bir yandan büyük bir orman diğer yandan da düz bir ova ve küçük koruluklar görünüyordu.

Kalbim korkunç kâbuslardan dolayı hâlâ çarpıyordu... İki yanı hışırdayan meşe ağaçlarıyla kaplı karanlık bir yola girdim... Bana öyle geliyordu ki, tüm dini törenlerin, ayinlerin ve korkunç ibadetlerin yapıldığı şu kutsal yere yaklaşıyordum... Sonunda iki yanı meşe ağaçlarıyla kaplı bu uzun yol beni arkasında kumlu bir tepeliğin yükseldiği biberiye çalılıklarına götürdü... İçeri girdim, nemi ve soğuğu hissettim, fakat daha ileriye gitmeye karar verdim...” (Karamzin, 1964: 669-670).

Bir aileyi yok eden korkunç bir olay üzerine yapılanan öykü gotik edebiyatın en önemli unsurlarından biri olan sır perdesiyle kaplıdır. Karamzin de öykü boyunca bu sır perdesini aydınlatmaya çalışır. Öykünün başında anlatıcı-figürün Gravesend'de karşılaştığı Danca dilinde şarkı söyleyen genç adamın kim olduğu, mağaradaki genç kadının neden orada hapsedildiği, genç adam ile genç kadının ilişkisi, şatodaki yaşlı adamın genç adam ve genç kadınlara ne tür bir ilişkisinin olduğu öyküde aydınlatılması gereken sırlardır. Gravesend'deki genç adamın söylediği şarkıdan yola çıkarak, genç adam ile mağaraya hapsedilmiş genç kadının sevgili oldukları ve ikisinin yasaların onaylamadığı yasak bir aşk yaşadığı söylenebilir. Genç adam bu durumu şarkısında şu dizelerle dile getirir:

“Yasalar kınıyor / Aşkımın sebebini; / Ama kim, ah kalp! / Sana karşı
koyabilir mi? / Hangi yasa daha kutsal / Senin doğuştan gelen duygularından? /
Hangi kuvvet daha güçlü / Aşk ve güzellikten?...” (Karamzin, 1964: 663).

Genç adam ile genç kadın arasındaki ilişkinin yasalara aykırı olduğu genç kadının kendisini cezalandırarak eli öpeceğini söylemesiyle de desteklenir.

Hapsedilmiş kadın motifi gotik edebiyatta sık kullanılan motiflerden biridir. Bu motifin klasik örneklerine ise İngiliz yazarlar Ann Radcliffe'in (1764-1823) 1790 yılında yayımlanan *Sicilya'da Aşk Hikâyesi*'nde (A Sicilian Romance), Matthew Gregory Lewis'in (1775-1818) 1796 yılında yayımlanan *Keşiş*'inde (The Monk) ve Jane Austen'in (1775-1817) 1817 yılında yayımlanan *Northanger Manastırı*'nda (Northanger Abbey) rastlanır (Vatsuro, 1969: 203). Karamzin'in bu öyküsünde de genç kadın işlediği bir suçtan dolayı mağaraya hapsedilir. Yaşlı adam genç adama genç kadının neden mağarada hapsedildiğini öykünün sonunda anlatmasına karşın, bu hikâyeye okurla paylaşılmaz. Okur merak içinde bırakılarak gizem yaratılır. Açık sonla biten öykü (gotik roman ya da öykülerin açık sonla bittiğine rastlanmaz) okurda devam eder. Edebiyat tarihçisi ve Rus edebiyatının önde gelen gotik eleştirmenlerinden Vadim Erazmoviç Vatsuro'nun *Rusya'da Gotik Roman* (Gotičeskiy roman v Rossii) adlı eserinde belirttiği gibi, Rus edebiyatı için yeni bir anlatım tekniği olan açık final (Vatsuro, 2002: 96) ilerleyen yıllarda Rus edebiyatında kısa öykü ve öykücülüğün mimari sayılan Anton Pavloviç Çehov'un (1860-1904) öykülerinde de yerini alır.

Öyküde genç adam ile genç kadının şatonun sahibi olan yaşlı adamla ne tür bir ilişkisinin olduğu belirtilmez. Genç kadın anlatıcı-figüre yaşadıklarını anlatırken yaşlı adamla olan ilişkisinden de söz etmek üzeredir, fakat söylenmeyen sözcükten dolayı genç kadının yaşlı adamla olan ilişkisini öğrenemeyiz. Yazar, bu durumu öyküsünde şu satırla anlatır:

“Tanrı aşkına, beni bırakın!... Sizi buraya o gönderdiyse -onun korkunç laneti her zaman kulaklarımda çınlıyor-, ona, gece gündüz acı çektiğimi, kalbimin acıyla solduğunu, gözyaşlarımdan artık acımı dindirmedeğini söyleyiniz. Ona söyleyiniz, hiç mırıldanmadan, hiç şikâyet etmeden, onun şefkati ve mutsuzluğuyla öleceğimi kabulleniyorum...” (Karamzin, 1964: 671).

Offord, *Karamzin'in Gotik Öyküsü: Bornholm Adası* (Karamzin's Gothic Tale: The Island of Bornholm) başlıklı çalışmada eksik olan bu sözcüğün “eş” ya da “işlenen bir günah” olabileceğini; genç kadının yaşlı adamın kızı, genç adamın da genç kadının erkek kardeşi olabileceğini ve ikisinin enest bir ilişki yaşadıklarından dolayı cezalandırılmış olabileme ihtimallerinin daha olası olduğunu; enest ilişkinin Horace Walpole'un kaleme aldığı *Otranto Şatosu*'ndan itibaren gotik yazarların ilgisini çektiğini ifade eder (Offord, 1999: 45). Edebiyat eleştirmeni ve 18. yüzyıl Rus edebiyatı konusunda uzman olan akademisyen Natalya Dmitriyevna Koçetkova'dan aktarım yapan Vatsuro, *Rusya'da Gotik Roman* adlı kitabında Koçetkova'nın da kardeşler arasındaki enest ilişkiye vurgu yaptığına dikkat çeker. Bu bağlamda Vatsuro, adı geçen eleştirmenin, 19. yüzyılın başlarına ait el yazması derlemelerinde ulaştığı *Gravesendli Yabancı* (Grevzendskiy neznakomets) adlı şarkıda erkek ve kız kardeşler arasındaki ilişkiyi şu dizelerle dile getirdiğini belirtir: “*Metres, kız kardeş / Eş, tatlı arkadaş*” (Akt. Vatsuro, 2002: 90). Vatsuro aynı zamanda, söz konusu eserinde Alman Slavist Heinrich Riggenbach'ın da 1987 yılında *Bornholm Adası*'ndaki enest ilişki konusuyla özellikle ilgilendiğini ifade eder. Riggenbach'ın da vurguladığı gibi, genç kadının mağaraya hapsedilme nedeni enest ilişkidir. Vatsuro, adı geçen eserinde enest ilişki motifinin Fransız yazar Antoine François Prévost'un (1697-1763) romanlarında ve Rus yazar Fyodr Aleksandroviç Emin'in (1735-1770) *Miramond'un Maceraları* (Pohojdeniye Miramonda, 1763) adlı eserinde de kullanıldığını, 1790-1830 yılları arasında yazılan elliden fazla gotik romanda söz konusu motifin işlendiğini belirtir (Vatsuro, 2002: 90-91).

Vatsuro'nun da belirttiği gibi Karamzin'in bu öyküsünde akıl ve mantık, kalp ve duygular arasında çatışma söz konusudur. Söz konusu bu çatışma Vatsuro'ya göre insanların koyduğu yasalar ile doğanın kanunları, doğa ile geleneksel kanunlar arasındaki çatışmadan kaynaklanır (Vatsuro, 2002: 92, 95). Kanunlar genç adamla genç kadının aşklarının karşısında olmasına karşın, en büyük karar mercii olan doğa onların yanındadır. Gök gürlemesine karşın, şimşek kucaklaşan sevgilileri çarpmaz. Diğer yandan insanlar acımasız ve kalpsizdirler. Genç adamla genç kadının mutsuz olmasına neden olurlar. Genç adam aile lanetinden dolayı Bornholm Adası'na sürgüne gönderilir. Anlatıcı-figür de mağarada siyah elbisesiyle uyuyan solgun yüzlü

genç kadınının yüzündeki tatlılığı görünce, kalbi ona genç kadının masum olduğunu söyler. Genç kadının hapsedildiği mağaranın doğal değil, insan yapımı bir mağara olması ise Offord'un da belirttiği gibi genç kadının masum olabileceğine işaret eder. Kanunlara saygı gösteren, geleneksel kanunlara uyan, erdemi seven yaşlı adamın öfkesi ise öykü boyunca anlaşılmaz (Offord, 1999: 46). Tüm bu olumlu özelliklerine karşın, Gotik gelenekte feodalizmi temsil eden şatonun sahibi, tiranın ta kendisidir. Bir yandan erdemin peşinden koştuğunu iddia ederken diğer yandan da masum bir kadını mağaraya hapsedmekten çekinmemiştir (Özakın, 2021: 58).

Gotik yazında işlenen konular arasında yalıtılmışlık da yer alır. Öyküde yaşlı adam kendisini uzun süre yaşadığı toplumdaki soyutladığı için dünyada olan gelişmelerden haberi yoktur. Şatosuna gelen anlatıcı-figüre dünyayı aşkın yönetip yönetmediği, insanların erdeme tapıp tapmadığını, insanların onun gördüğü ülkelerde refah içinde yaşayıp yaşamadığı gibi sorular sorar, fakat anlatıcı-figürün sorulan tüm bu sorulara verdiği yanıt belirsizdir. Bu sorulara verilen yanıtların belirsizliği Fransız Devrimi'nin yarattığı tabloyla ilişkilidir. Bilimin ışığı yayılmaya devam etmesine karşın hâlâ kan akmaya devam eder dünyada. Mağaraya hapsedilen genç kadın da insanlığın acımasız yönünü gösterir okura. Bir insanın diğer bir insanı mahvetmesi anlatıcı-figürün öyküde yanıtı verilmeyen şu felsefi soruyu sormasına neden olur:

"Yaratıcı! Neden insanlara birbirlerini mutsuz edecek yıkıcı bir güç verdin?"
(Karamzin, 1964: 672).

Sorduğu bu soruyla birlikte Karamzin, o dönemde yaşadığı dünyada tanık olduğu kötülük ve güç tartışmalarını da öyküsünde ortaya koymuş olur (Neuhäuser, 1975: 65).

İrlandalı-İngiliz devlet adamı, yazar ve filozof Edmund Burke (1729-1797), *Yüce ve Güzel Kavramlarımızın Kaynağı Hakkında Felsefi Bir Soruşturma* (A Philosophical Enquiry into the Origin of Our Ideas of the Sublime and the Beautiful, 1757) başlıklı eserinde insanların sadece güzel nesnelere ve duygular karşısında haz duymadıklarını, aynı zamanda korkunç ya da belirsiz bir şeyin de insanlarda haz etkisi yaratabileceğini dile getirir. Burke, korkuyla karışık şaşkınlık hissinin kaynağı olan bu özelliğe "yücelik" (İng. "sublime", Rus. "возвышенное") der ve bu özelliğin görkemli, kasvetli, ezici ve belirsiz unsurları olan şeylerde bulunduğunu söyler. Burke, insanın gerçek bir acı ve tehlikenin dışındayken, tehlike veya acı düşüncesinin ona haz verebileceğini; büyük sanat eserlerinin de hayal ve duygu dünyamızı harekete geçirdiğini ileri sürer (Akt. Arargüç, 2016: 249).

Bornholm Adası'nda da yaygın biçimde kullanılan “величественный” (heybetli) “необозримый” (sonsuz, uçsuz bucaksız), “страшный” (korkunç), “ужас” (korku) gibi sözcükler okurun duygu ve hayal dünyasını harekete geçirir; okurda korkuyla karışık bir şaşkınlık hissi yaratır ve okurun ölümüne yakın bir duygu hissetmesini sağlar. Örneğin, anlatıcı-figür, heybetli Thames Nehri'nin çiçek açan kıyıları boyunca hızlı biçimde gemiyle giderken önünde uçsuz bucaksız bir deniz uzanır. Anlatıcı-figürün daha yolculuğun başında gemiyle hızlı bir biçimde yol alması bir yüceliktir ve okurda ölüm hissi uyandırır. Gemi İngiltere'nin kuzey kıyıları boyunca yol alırken, denizin büyüklüğünden korkan kuşların kıyıya dönmesi de okurda ölüm hissi uyandıran diğer bir yüceliktir.

Karamzin öyküyü anlatırken melankolik bir ruh haline sahiptir. Bunun nedeni ise Sovyet edebiyat eleştirmeni Yuriy Mihayloviç Lotman'ın (1922-1993) da altını çizdiği gibi yazarın söz konusu öyküsünü Fransız Devrimi ve Avrupa'yı saran devrim savaşlarının etkisi altında kaldığı sırada yaşadığı kriz döneminde kaleme almasıdır (Akt. Vatsuro, 1969: 190). Öykünün açılış cümlesi olan şu satırlar “...Yapraklar soldu; ağaçlar yapraksız ve meyvesiz kaldı, dumanlı gökyüzü kasvetli bir deniz gibi dalgalanıyor, soğuk toprağa kış çöküyor...” (Karamzin, 1964: 661) yazarın melankolik ruh halini yansıtır. Yazarın melankolik ruh hali öykü ilerledikçe devam eder. Avusturyalı Slavist Rudolf Neuhäuser'in da belirttiği üzere Karamzin'in, özellikle denizi betimlerken kullandığı “страшный” (korkunç) sözcüğü öykü ilerledikçe daha güçlü anlamlar (şato ve genç kadının hapsedildiği mağaranın betimlenmesi) kazanır (Neuhäuser, 1975: 64).

2. “Sierra Morena” Adlı Öyküde Gotik Unsurlar

Karamzin'in 1793 yılında kaleme aldığı, 1795 yılında *Aglaya* adlı almanağının ikinci cildinde yayımlanan *Sierra Morena*'nın konusu kısaca şöyledir: Anlatıcı-figürün Elvira'ya duyduğu trajik aşkı anlatan öyküde olaylar İspanya'nın güneyinde geçer. Elvira, anlatıcı-figür ile tanışmadan önce Alonso'ya âşıktır ve onunla evlenme planları yapar. Ancak genç adam babasının yaşadığı Mayorka'dan dönerken gemi kazasında ölür (öldüğü düşünülür). Genç adamın ölümü genç kadını çok üzer. Alonso için mermerden bir anıt yaptırır ve bu anıtı her gün gözyaşlarıyla sular. Genç kadın ölen sevgilisi için gözyaşı döktüğü, üzüldüğü sırada anlatıcı-figür ile tanışır. Anlatıcı-figür genç kadının acısına ortak olur, onu teselli eder. Genç kadın anlatıcı-figürü arkadaş olarak görmesine karşın, anlatıcı-figürün kalbinde aşk ateşi yanmaya başlar. Genç kadın, Alonso dışında kimseyi sevmeyeceğine yemin ettiği için anlatıcı-figür genç kadına karşı duyduğu hisleri saklamak zorunda kalır. İki genç birlikte zaman geçirmeye başlarlar.

Genç kadın, anlatıcı-figürden hoşlanmaya ve onu sevmeye başlar. Ancak Alonso'dan başkasını sevmeyeceğine yemin ettiği için duygularıyla çatışma yaşar. Anlatıcı-figüre hissettiği duyguları bir süre açıklayamaz. Daha sonra duygularına karşı koyamayan genç kadın ettiği yemini bozarak anlatıcı-figüre onu sevdiğini söyler. Genç kadın ve anlatıcı-figür evlenmeye karar verir. Düğün hazırlıkları yapılır. Nikâh töreni sırasında solgun yüzü ve acı çeken görüntüsüyle siyahlar içinde bir yabancı belirir. Elinde hançer tutan bu yabancı Alonso'dur. Gemi kazasında öldüğü düşünülen genç adam Cezayirli tarafından kurtarılır ve onların elinde esir olarak yaşar. Bir yıl sonra özgürlüğüne kavuşan genç adam Elvira'nın evleneceğini duyduğunda onu kendi ölümüyle cezalandırmaya karar verir. Genç adam Elvira'ya ettiği yemini hatırlatır. Kendisinin de onu ölünceye kadar seveceğine yemin ettiğini söyleyerek elindeki hançeri göğsüne saplayarak ölür. Yerde yatan kişinin Alonso olduğunu anlayan Elvira korkuyla bağırır. Beklenmedik bu korkunç olay nikâh töreninde bulunanları şaşırır. Yaşadığı bu korkunç olaydan sonra genç kadının gözlerinde ve kalbinde aşk ateşi söner, kendisini kadınlar manastırına kapatır. Kalbi kırılan anlatıcı-figür de İspanya'dan ayrılır. Elvira'ya ne olduğunu merak eden anlatıcı-figür Sierra Morena'ya geri döner. Elvira'nın öldüğünü öğrenir. Onun mezarını ziyaret eder. Daha sonra Avrupa'dan ayrılan, sonsuz huzuru bulmaya çalışan anlatıcı-figür acıların hüküm sürdüğü bir ülkenin kuzeyinde yaşamaya başlar.

Rus edebiyat eleştirmeni Lyudmila Vasilyevna Krestova, *N. M. Karamzin'in "Sierra Morena" öyküsü* (Povest N. M. Karamzina "Sierra Morena") başlıklı çalışmasında Karamzin'in anlatıcı-figürün Elvira'ya olan trajik aşkı konu alırken İspanyol baladı *Cesur Alonso ve Güzel İmogina'ya Dair*'den (O hrabrom Alonzo i prekrasnoy İmodjine) etkilenmiş olabileceğini dile getirir. Lewis da *Keşiş* adlı eserinde bu balada yer verir. Araştırmacılar da söz konusu baladın eski İngiliz ve İskoç baladlarından, Alman yazarlar Gottfried August Bürger'in (1747-1794) *Lenore* (Lenora, 1774) ve Friedrich Schiller'in (1788-1805) *Spiritüalist* (Duhovidets) adlı baladlarından izler taşıdığını belirtirler (Krestova, 1966: 262).

Cesur Alonso ve Güzel İmogina'ya Dair adlı İspanyol baladı cesur şövalye Alonso ve İmogina'nın trajik aşkı anlatır. Krestova'nın aktarımına göre baladın konusu kısaca şöyledir: Baladın kahramanlarından biri olan Alonso Filistin'e gider. Güzel İmogina da Alonso'ya yaşasa da ölse de hep onu seveceğine dair yemin eder. Aradan on iki ay geçer, fakat genç adam geri dönmez. Zengin bir baron kur yaparak genç kadının kalbini kazanır. Genç kadın Alonso'ya verdiği yemini bozarak zengin baron ile evlenmeye karar verir. Düğün şöleni sırasında yabancı bir şövalye gelerek genç kadının

yanına oturur. O, varlığıyla etrafına korku saçar. Şövalye, maskesini çıkarttığı anda iskelet başı görülür. Genç kadının ettiği yemini ona hatırlatarak onu kolundan tutar ve birlikte kaybolurlar. Baron ölür. Her yıl şatoda hayaletler ortaya çıkar. Bu hayaletler arasında beyaz gelinliği içinde İmogina ve hayalet şövalye de vardır. Karamzin de öyküsünü kaleme alırken söz konusu baladdan öyküsüne olayın İspanya’da geçmesi, kahramanın adının Alonso olması, genç kadının genç adama hep onu seveceğine dair yemin etmesi ve bu yeminini bozması gibi unsurları taşır (Krestova, 1966: 263).

Krestova, Karamzin’in öykünün geri kalanının üzerinde kendisinin çalıştığını belirtir. Olaylar söz konusu İspanyol baladındaki gibi Orta Çağ’da değil, 18. yüzyılda geçer. Elvira 18. yüzyılın romantik kahramanını temsil eder (Krestova, 1966: 263). Karamzin öyküsünde romantik Elvira’yı şu satırlarla betimler:

“O, doğanın korkusunu seviyordu; bu korkular onun ruhunu yüceltiyor, büyülüyor ve besliyordu” (Karamzin, 2010: 64).

Karamzin, genç kadının ruh durumundaki değişimi, duygu geçişlerini de öyküsünde dikkatle işler. Alonso’nun ölümünden sonra üzgün ve bitkin olan genç kadın ilk önce anlatıcı-figürle arkadaş olur, daha sonra da bu arkadaşlık tutkulu bir aşka dönüşür. Elvira’yı seven anlatıcı-figür barona benzemez. Elvira’nın kalbini altın ya da değerli eşyalarla değil, tutkulu bir aşk ile kazanır (Krestova, 1966: 263-264). Karamzin, genç kadının durumunu ve genç kadının ettiği yeminle duygularının çatışmasını öyküsünde şu satırlarda ortaya koyar:

“Ah! Kalple daha fazla ve daha ısrarla savaşmak mümkün mü? Kim kazanacak onu? Azgın suların şiddetli akıntısı bütün kaleleri yerle bir ediyor ve taştan dağlar, derinliklerinde hapsolmuş ateşin gücüyle parçalaniyordu” (Karamzin, 2010: 64).

Yazar, öykünün sonuç bölümünü de farklı biçimde ele alır. Söz konusu baladda düğün şöleni sırasında ortaya çıkan hayalet şövalye yerini *Sierra Morena*’da solgun yüzü, acı çeken görüntüsü ve siyahlar içinde kıyafetiyle bir yabancıya bırakır. Bu durum Karamzin’in dünya görüşüyle ilişkilidir. Şüpheli bir yaklaşımı olan Karamzin hayaletlere inanmaz. Alonso’nun nikâh töreni sırasında beklenmedik ortaya çıkışı da bu durumla ilişkilidir (Krestova, 1966: 264).

Karamzin, öyküsünde masalarda ve antik destanlarda işlenen, karısının düğününe gelen eş konusunu ele alır. Söz konusu konuya Orta Çağ efsanelerinde ve günümüz edebiyatında da rastlanır. Vatsuro *Rusya’da Gotik Roman* eserinde, Rus bilim adamı ve akademisyen İvan Petroviç

Sozonoviç'in (1855-1923) 1890'lı yıllarda hem folklorik hem de Orta Çağ'da yazılmış metinlerde ele alınan bu konuyu karşılaştırdığını ve konunun değişmeyen yönlerini belirlediğini dile getirir. Vatsuro aynı zamanda söz konusu eserinde, daha sonraki yıllarda Rus filolog İvan İvanoviç Tolstoy'un (1880-1954) da bu konunun kökenini ve işlevini analiz ettiğinin üzerinde durur. Bu analize göre, konunun değişmeyen ön şartı edilen yemindir. Olaylar kocanın eşini terk etmesi, eşin bir süre beklemesi, eşin verdiği yemini bozarak yeniden evlenmesi şeklinde gerçekleşir. Günümüz öykü ve baladlarında edilen yemin motifi değişmemesine karşın, karı ve kocanın yerini damat ve gelin alır. Gelin damada sadık kalacağı konusunda yemin eder. Ettiği yemini bir süre tuttuktan sonra gelin dış şartların etkisiyle iradesine karşı gelerek yeminini bozar ve yeniden evlenmeye karar verir. Novella ve baladlarda olaylar eski sevgilinin ölümü ya da gelinin evlenmesiyle sonuçlanır (Akt. Vatsuro, 2002: 97-98). Vatsuro adı geçen eserinde, İvan Tolstoy'un, folklor ve efsanelerde değişmeyen iki motifin olduğunu belirttiğinin ise altını çizer. Bu motiflerden ilki Tolstoy'a göre, edilen yeminin süresinin dolması, ikincisi ise felaket günü -nikâh, düğün, düğün şöleni- motifidir. Düğün ya da nikâh günü aldatılan kocanın geri dönmesiyle felaket gerçekleşir. Aldatılan kocanın öldüğü düşünülüğünden eşi ya da yakınları onu ilk görüşte tanıyamaz (Akt. Vatsuro, 2002: 98).

Hem novella hem de baladlarda konu tek bir şema, başka bir deyişle erkek kahraman (koca ya da damat) ve kadın kahraman (eş ya da gelin) üzerine yapılandırılır. Masallarda ve efsanelerde genellikle erkek kahraman baskınken, baladlarda okurun ilgisi kadın kahramana kayar. Masallar ve destanlarda erkek kahraman (koca) geri döner. Kadın kahraman kocasını tanır ve yeni damadı bırakır. Baladlarda öldüğü düşünülen kahraman (damat) geri döner. Kendisini öldürerek gelini cezalandırır. Geriye kalan karakterler olay örgüsünün gelişiminde yardımcı rol oynarlar. Söz konusu karakterlerin ne adından ne de geçmişinde söz edilir (Vatsuro, 2002: 98).

Karamzin de bu öyküsünü edilen yemin, yeminin bozulması ve çekilen ceza motifi üzerine yapılandırır. Alonso'nun gemi kazasında öldüğünü düşünen Elvira ondan başka kimseyi sevmeyeceğine yemin etmesine karşın, anlatıcı-figürün kendisine karşı hissettiği duygulara uzun süre karşı koyamaz. Ettiği yemini bozarak anlatıcı-figürle evlenmeye karar verir. Genç kadının evleneceğini öğrenen Alonso intikam alma duygusuyla hareket ederek Elvira'yı kendi ölümüyle cezalandırmaya karar verir. Çiftin nikâh törenine gelen genç adamı ne Elvira ne de orada bulunanlar tanır. Elindeki hançerle kendini öldüren genç adam kendi ölümüyle genç kadını

cezalandırır. Ölen kişinin Alonso olduğunu anlayan genç kadın da kendisini kadınlar manastırına kapatarak ve dış dünyadan kendisini soyutlayarak cezalandırır. Anlatıcı-figürün de payına düşen ceza Elvira'nın aşkını kaybederek acı çekmesidir.

Karamzin, bu öyküsünde okur üzerinde korku ve gerilim yaratmak için kasvetli ve karanlık bir mekân olan manastırı seçer. Elvira'nın kendisini kapattığı kadınlar manastırı ürkütücü kuleleri, kapılarındaki demir sürgüleriyle korkuyu ve tekinsizliği çağrıştırır. Yazar kasvetli ve iç karartıcı manastırı şu satırlarla betimler.

“Bazen, Elvira'nın acımasızca tutsak edildiği manastırın تنها duvarlarına yaklaşırdım; orada ürkütücü kuleler yükselirdi, kulelerin kapılarındaki demir sürgüler kararmıştı ve sonsuz bir sessizlik yaşanırdı...” (Karamzin, 2010: 66).

Karamzin, bu öyküsünü de karşıtlıklar çerçevesinde yapılandırır. Manastır korkuyu çağrıştırırken, İspanya'nın güneyi -Endülüs- ve Guadalquivir Nehri ise güzelliği simgeler. Bu bağlamda yazar, İspanya'nın güneyini ve Guadalquivir Nehri'ni şu satırlarla betimler öyküsünde:

“Çiçek açan Endülüs'te -gururlu palmyelerin hışırdağı, mersin ağacı korularının hoş kokular yaydığı, görkemli Guadalquivir Nehri'nin sularının yavaş yavaş aktığı, biberyelerle taçlanmış Sierra Morena'nın (Kara Dağ) yükseldiği yerde...” (Karamzin, 2010: 63).

Doğa ve mekân betimlemelerindeki zıtlıkların yanı sıra yazar öyküde yaşam-ölüm, geçmiş-bugün gibi zıtlıklara da yer verir.

Yazar, korku hissi yaratmak için gizemli sesler de kullanır. Manastıra yaklaşan anlatıcı-figüre kime ait olduğu bilinmeyen melankolik bir ses şöyle der:

“Senin için artık Elvira yok” (Karamzin, 2010: 66).

Anlatıcı-figürün Elvira ile sık sık karanlık gecelerde uzak yerlere gitmesi, siyah gökyüzü, solgun ay gibi unsurlar da korkuyu ve tekinsizliği çağrıştıran gotik unsurlardır. Söz konusu korku ve tekinsizliği yazar öyküsünde şu satırlarla betimler:

“Sık sık karanlık gece bizi uzak تنها bir yerde yakalardı. Sierra Morena'nın yüksek kayalıklarının arasında, derin yarıklarında ve vadilerinde şelalelerin sesinin yankısı tekrarlanıyordu. Güçlü bir rüzgâr esiyor ve havada dolanıyordu, kızıl şimşekler siyah gökyüzünde kıvrılarak bükülüyor ya da gri bulutların üzerinde solgun ay yükseliyordu” (Karamzin, 2010: 64).

Kahramanların gece gezmeleri onların farklı ruh halini de ortaya çıkarır. Bu durumu yazar şu satırla dile getirir öyküsünde:

"Onunlaydım! Gece karanlığın yoğunlaşmasından hoşnutluk duyuyordum. Bu karanlık kalplerimizi yakınlıştırıyor ve Elvira'nın tüm tabiatını gizliyordu. Ben daha da canlanıyor, onunla olmanın keyfini çıkarıyordum" (Karamzin, 2010: 64).

Öykü anlatıcı-figürün Elvira'ya duyduğu trajik aşkın yanı sıra anlatıcı-figürün seyahatini, onun hayatla ve insanların ölümüyle ilgili felsefi düşüncelerini de ele alır. Öykünün ikinci konusunu oluşturan anlatıcı-figürün seyahati ve felsefi düşünceleri Karamzin'in kendi hayatıyla bağlantılı olduğu için otobiyografik izler taşır ve öykü melankolik ruh haliyle yazılır. Öyküyü anlatıcı-figürün ağzından yazan yazar şöyle der:

"Avrupa'ya döndüm. Bir süreliğine insanların kötülüklerinin oyun alanındaydım..." (Karamzin, 2010: 66).

Krestova'nın da belirttiği gibi bu satırlar ülkesine 15 Haziran 1790 yılında dönen yazarın yaşamındaki gerçek olaylara işaret eder (Krestova, 1966: 265). Fransız Devrimi ile bağlantılı olarak birçok Rus soylusu gibi ruhsal ve düşünsel yönden kriz yaşayan Karamzin, 1793 yılının Ağustos ayında Rus şair ve devlet adamı İvan İvanoviç Dmitriyev'e (1760-1837) Avrupa'da yaşananlarla ilgili çektiği acıları şu satırlarla dile getirir:

"Avrupa'daki korkunç olaylar ruhumu endişelendiriyor. Ormanların koyu karanlığına koşuyorum, fakat kentlerin yok olduğu ve her yerde insanların öldüğü düşüncesi kalbimi sıkıştırıyor. Beni Don Kişot olarak çağır, fakat o ünlü şövalye, Dulcinea'yı benim insanlığı sevdiğim gibi tutkuyla sevemez" (Tirkova-Williams, 2004: 48).

Yazarın yaşadığı krizin izleri ve acı, anlatıcı-figür aracılığıyla öyküye de yansır ve yazar, insanların yarattığı yıkımı öyküsünde şu satırlarla dile getirir:

"...İnsan denen çılgın varlıklar! Sizi bıraktım! Zalim eylemlerinizde vahşi olun, eziyet edin, öldürün birbirinizi. Yüreğim sizin için ölü ve yüreğime dokunmuyor sizin kaderiniz" (Karamzin, 2010: 67).

Sonuç

Batı'da 18. yüzyılın ikinci yarısında Aydınlanma Çağı'nın akılcılığına bir tepki olarak ortaya çıkan gotik tür, Rus edebiyatında da 18. yüzyılın sonlarında kendini gösterir. Bu türün ilk örneklerini de Rus edebiyatında Karamzin verir. Yazarın kaleme aldığı *Bornholm Adası* ve *Sierra Morena* adlı öyküler gotik tarzda yazılmış öykülerdir. Söz konusu bu öykülerden *Bornholm Adası* da gotik yazının kanon ve ilkelerine uygun biçimde yazılan ilk Rus eser olarak kabul edilir.

Karamzin'in *Bornholm Adası* adlı öyküsünde olaylar Kuzey Avrupa'da, Orta Çağ'a ait bir şatoda geçer. Anlatıcı-figürün şatoda gördüğü kâbuslar,

hapsedilmişlik, yalıtılmışlık, terk edilmişlik, saklanan sır, gizemli sesler, loş mum ışığı, ay ışığı, gece gezmesi gibi gotik unsurlar öyküyü gotik yazın geleneğine doğrudan yaklaştırır. Öyküde yasak aşk konusunun yanı sıra bir insanın diğer bir insanı nasıl mahvettiği gibi felsefi sorunlar üzerinde de durulur.

Cesur Alonso ve Güzel İmogina'ya Dair adlı İspanyol baladının üzerinde çalışılarak kaleme alınan *Sierra Morena* da ise olaylar İspanya'nın güneyinde geçer. Güney tarzının egemen olduğu, egzotik öğelerin yer aldığı öykü İspanya'nın yerel renklerini ve ateşli tutkusunu yansıtır. Manastır, gizemli sesler, solgun ay, siyah gökyüzü, giyilen siyah kıyafetler, gece gezmeleri gibi unsurlar öyküde kullanılan gotik unsurlardır. Ancak şüpheli bir karakteri olan Karamzin hayaletlere inanmadığı için öykünün sonuç bölümünde İspanyol baladının sonuç bölümünde olduğu gibi hayaletlere yer vermez. Anlatıcı-figür ile Elvira'nın trajik aşkının yanı sıra öyküde Fransız Devrimi ile bağlantılı olarak tarihi ve felsefi konuları içeren alt metinlere de yer verilir.

KAYNAKÇA

- ARARGÜÇ, Mehmet Fikret (2016), "Mimari Bir Tarzdan Edebi Bir Türe: Gotik", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 36, 245-257.
- AYKUT, Altan (1990), "Rus Edebiyatında Karamzin ve Duygusal Hikayeleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XXXIII.1-2, 1-8.
- BAHTİN, Mihail Mihayloviç (1975), *Voprosi literaturı i estetiki*, Hudojestvennaya Literatura, Moskva.
- CORNWELL, Neil (1999), "Russian Gothic: An Introduction", Ed. Neil CORNWELL, *The Gothic-Fantastic in Nineteenth Century Russian Literature*, Brill/Rodopi, Atlanta, 3-21.
- İNANIR, Emine (2008), *I. Petro ve II. Katherina'nın Kanatları Altında XVIII. Yüzyıl Rus Edebiyatı*, İskenderiye Yayınları, İstanbul.
- KARAMZİN, Nikolay Mihayloviç (1964), "Ostrov Borngolm // N.M. Karamzin", *İzbrannıye soçineniya v dvuh tomah*, Hudojestvennaya Literatura, M.:L., 661-672.
- KARAMZİN, Nikolay Mihayloviç (2010), "Sierra Morena", *Rıytsar našego vremeni. Sbornik povestey*, Direkt-Media, Moskva, 63-67.
- KRESTOVA, Lyudmila Vasilyevna (1966), "Povest N. M. Karamzina "Sierra Morena", Red. D. S. LİHAÇEV, G. P. MAKOGONENKO, İ. Z.

- SERMAN, *Rol i znaçeniye literaturı XVIII v. v russkoy kultury: k 70-letiyu so dnya rojdeniya P. N. Berkova*, Nauka, M.:L., 261-266.
- NEUHÄUSER, Rudolf (1975), "Karamzin's Spiritual Crisis of 1793 and 1794", Ed. Joseph Laurance BLACK, *Essays on Karamzin: Russian Man-of-Letters, Political Thinker, Historian, 1766-1828*, Mouton, The Hague, 56-74.
- OFFORD, Derek (1999), "Karamzin's Gothic Tale: The Island of Bornholm", Ed. Neil CORNWELL, *The Gothic-Fantastic in Nineteenth Century Russian Literature*, Brill/Rodopi, Atlanta, 37-58.
- ÖZAKIN, Duygu (2021), *Karanlığın Estetiği: Rus Edebiyatında Gotik*, Nobel Bilimsel, İstanbul.
- ÖZKARACALAR, Kaya (2005), *Gotik*, L&M Yayınları, İstanbul.
- TIRKOVA-WILLIAMS, Ariadna Vladimirovna (2004), *Jizn Puškina Tom 1 1799-1824*. y.y: y.y.
- VASİLKOVA, Mariya Mihaylovna (2011), "Gotičeskiye motivı v russkom iskusstve XVIII v.". *Vestnik Buryatskogo gosudarstvennogo universiteta*, 14, 180-184.
- VATSURO, Vadim Erazmoviç (2002), *Gotičeskiy roman v Rossii*, Novoye Literaturnoye Obozreniye, Moskva.
- VATSURO, Vadim Erazmoviç (1969), "Literaturno-filosofskaya problematika povesti Karamzina "Ostrov Borngolm"", Pod redaktsiyey P. N. BERKOVA, G. P. MAKOGONENKO, İ. Z. SERMAN, *XVIII vek, sbornik 8, Derjavin i Karamzin v literaturnom dvijenii XVIII- načala XIX veka*, İzdatelstvo "Nauka" Leningradskoye Otdeleniye, Leningrad, 190-209.
- YÜCESOY, V. Özge (2007), *Korku Edebiyatı (Gotik Edebiyat) ve Türk Romanındaki Öğeleri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.